

† JÓZEF KRZYŻKIEWICZ

(1890—1955)

Dnia 19 sierpnia 1955 r. zmarł po długotrwałej chorobie serca Józef Krzyżkiewicz — geolog czynny przeszło 30 lat w Zagłębiu Górnośląskim, w latach 1945—1953 kierownik Stacji Geologicznej Państwowego Instytutu Geologicznego w tym Zagłębiu.

Urodzony 20. II. 1890 r. w Radomiu tam też ukończył szkołę średnią. Przejawiając już od wczesnej młodości zainteresowanie geologią, fizyką i matematyką wstąpił na odpowiedni wydział Uniwersytetu Petersburskiego. Okoliczność, że za udział w strajku szkolnym 1905 roku został usunięty z gimnazjum rosyjskiego i ukończył szkołę polską, spowodowała że na uniwersytet mógł być przyjęty jedynie jako słuchacz nadzwyczajny.

Po kilku latach studiów uniwersyteckich w 1915 r. wyjechał do Baku, gdzie pozostawał aż do roku 1923.

Tutaj, w tym największym w Rosji zagłębiu naftowym, przeszedł od podstaw szkołę zastosowania wiedzy geologicznej do rozwiązywania zagadnień praktycznych z zakresu stosowanej geologii nafty. Kilka lat pracował w biurze geologicznym firmy „Russkoje Towarischestwo Nieft” jako praktykant i kolektor przy wiertnictwie naftowym, później zaś w jednym z geologicznych biur okręgowych (surachańskim) podlegających centralnemu biuru geologiczno-poszukiwawczemu azerbajdżańskiego przemysłu naftowego w charakterze już starszego asystenta i zastępcy geologa okręgowego.

W tym okresie opracował on między innymi metodę konstruowania profilu geologicznego na zasadzie zestawień diagramatycznych opartych na pracy poszczególnych składowych rygu systemu „rotary”. Metoda ta została wprowadzona w życie i zastosowana przez kolegium geologów bałkańskiego zagłębia naftowego do badań nowych terenów.

W końcu roku 1923 powrócił J. Krzyżkiewicz do Polski i latem następnego roku został zaangażowany przez Państwowy Instytut Geologiczny do prac na terenie zagłębia węglowego. Wobec braku etatów aż po rok 1937 był on zatrudniony głównie w okresie letnich badań terenowych, a poza tym pracował pewną ilość dni miesięcznie w ówczesnej Stacji Geologicznej tego Instytutu w Dąbrowie Górniczej. Okoliczność powyższa zmuszała go do jednoczesnej pracy nauczycielskiej w dziale szkolnictwa zawodowego. Dopiero na parę lat przed wojną został przyjęty na stałego pracownika Instytutu i mógł już więcej czasu poświęcić badaniom geologicznym.

Zasadniczą jego pracą dla P. I. G. w tym czasie był współudział w prowadzonym przez prof. St. Czarnockiego szczegółowym zdjęciu geologicznym arkuszy Oświęcim i Orzesze, a później samodzielne zdjęcie dalszych części tego ostatniego arkusza. Poza tym uczestniczył on w szeregu innych prac instytutu na terenie zagłębia, jak badanie krasowych złóż

glinek ogniotrwałych w północnej części obszaru dąbrowskiego, szacowanie zasobów złóż rud cynkowo-ołowianych terenu Olkusza, zebranie w kopalniach rejonu Chorzowa i Rudy pokładowych prób węgla, połączone ze szczegółowym opisem charakteru petrograficznego (makroskopowego) odnośnych pokładów.

Poza stałym gromadzeniem zbiorów z triasu i karbonu dla stacji w Dąbrowie dużo pracy w ciągu dwu lat poświęcił zebraniu dla Śląskiego Muzeum Wojewódzkiego w Katowicach kolekcji ilustrującej trias zagłębia, poczynając od pstrego piaskowca aż po dolny kajper włącznie; uczestniczył też w zorganizowaniu odnośnego działu tego muzeum.

W czasie okupacji, mając powierzony sobie przez instytut nadzór nad zbiorami stacji, pozostał w Sosnowcu; parę lat przepracował jako pracownik fizyczny, potem zaś został przydzielony przez niemiecki urząd pracy

do wydziału geologii i wiertnictwa przy ówczesnym zarządzie przemysłu węglowego obszaru dąbrowskiego. Pracując na stanowisku tak zwanego „technika geologicznego“ miał możliwość zapoznania się z wynikami obszernych prac wiertniczo-poszukiwawczych prowadzonych przez okupantów oraz z metodami interpretacji uzyskiwanych przy tym profilów.

Zaraz po ustąpieniu okupantów z końcem stycznia 1945 r. zajął się organizacją Biura Geologicznego w Dąbrowskim Zjednoczeniu Przemysłu Węglowego. Wkrótce zaś po tym powrócił do pracy w Państwowym Instytucie Geologicznym, gdzie powierzono mu zorganizowanie nowej stacji geologicznej w zagłębiu; wyżej wymienione Biuro Geologiczne stało się zaczątkiem tej stacji.

Wobec przeprowadzonej w odrodzonej Polsce reorganizacji przemysłu węglowego, a w następstwie tego ogromnego rozwoju zarówno samego kopalnictwa, jak i robót poszukiwawczo-wiertniczych zadanie nowej stacji musiało być niewspółmiernie większe niż dawnej stacji w Dąbrowie Górniczej; działalność jej musiała objąć już całe zagłębie i być nastawiona na współpracę z przemysłem węglowym.

W pierwszym okresie istnienia stacji J. Krzyżkiewicz, poza znalezieniem odpowiedniego lokalu dla niej, włożył ogromną pracę w jej urządzenie oraz skompletowanie jej personelu zarówno naukowego, jak

i pomocniczego. Jednocześnie musiał się zająć zabezpieczeniem materiału rdzeniowego z licznych otworów wiertniczych wykonanych w różnych punktach zagłębia przez okupantów.

Dalszy rozwój prac stacji ostatecznie ulokowanej w Czeladzi pod Będzinem poszedł przede wszystkim w kierunku pomocy kopalnictwu w rozwiązywaniu stratygrafii, a po części i tektoniki karbonu oraz paralelizacji pokładów węgla na głównych obszarach poszukiwań wiertniczych tego kopalnictwa. W związku z tym wypadło J. Krzyżkiewiczowi zorganizować wkrótce pomocniczy punkt badawczy pod Rybnikiem.

Poza ogólnym kierownictwem pracami stacji J. Krzyżkiewicz brał żywy udział zarówno w tylko co wymienionym opracowywaniu materiału z wierceń (zwłaszcza z obszaru dąbrowskiego), jak i w rozwiązywaniu innych zagadnień stawianych przed stacją przez przemysł. Znalazło to swój wyraz w licznych sporządzanych przez niego opracowaniach, opiniach i ekspertyzach dotyczących np. wyjaśnienia tektoniki rozbudowywanych kopalń, warunków geologicznych głębinia szybów, zagadnień hydrogeologicznych dotyczących zaopatrzenia w wodę kopalń i zakładów przemysłowych itp.

Wszystkie te prace, z których wiele stanowiło bardzo ciekawe przyczynki do poznania geologii zagłębia, nie były przeznaczone do druku i pozostały w rękopisach. W oparciu o materiały tylko jednej ze swych ekspertyz J. Krzyżkiewicz opublikował pracę pod tytułem „Czwartorzęd doliny Białej Przemszy pod Gołczawicami“ (Z badań czwartorzędu w Polsce. T. 4. P. I. G., Biuletyn 68. 1952), w której przedstawił próbę ustalenia na podstawie analiz granulometrycznych poszczególnych faz sedymentacyjnych osadów wypełniających pewien odcinek pradoliny tej rzeki oraz wyjaśnienia warunków powstawania tych osadów.

J. Krzyżkiewicz po przepracowaniu tylu lat w zagłębiu stał się doskonałym znawcą jego budowy geologicznej, zwłaszcza obszaru dąbrowskiego, był zapalonym zbieraczem i wyróżniał się niezwykłą skrupulatnością w swej pracy.

St. Doktorowicz-Hrebnicki

РЕЗЮМЕ

Дня 9. 8. 1955 скончался Иосиф Кжижкевич — в продолжении более тридцати лет активный геолог Горно - Силезского Бассейна, от 1945 — 1953 — руководитель Геологической Станции Государственного Института этого Бассейна.

Иосиф Кжижкевич родился 1890. После нескольких лет учёбы в ленинградском университете он отправился в Баку, где проработал 8 лет в геологических заведениях, последние 4 годы в характере старшего ассистента одного из областных геологов (сураханьского района) азербайджанской нефтепромышленности.

Возвратившись в Польшу 1925 года И. Кжижкевич стал работать в Горносилезском Углевом Бассейне в характере сотрудника Государственного Геологического Института. До периода войны он принимал участие в детальных геологических съёмках этого Бассейна и в работах Геологической Станции в Домброве Гурничей. Вначале 1945 года он занимался организацией новой Геологической Станции Государственного Геологического Института в этом Бассейне. Здесь он принимал горячее участие в разрешении вопросов касающихся геологии каменноугольных и гидрогеологических залежей, вопросов, которые ставило развивающееся углевое горное дело.

RÉSUMÉ

Le 19 août est mort Józef Krzyżkiewicz, membre de la Société Géologique de Pologne, dont l'activité de géologue dans le Bassin Houiller de la Haute Silésie s'étend sur une période de plus de 30 années, y comprenant l'époque de dix années (1945—1955) au cours desquelles il dirigeait la Station Géologique du Service Géologique de Pologne.

J. Krzyżkiewicz est né en 1890 à Radom. Après quelques années des études supérieures à l'université de Petersbourg il partit pour Baku pour y travailler pendant huit années dans des bureaux géologiques; les quatre dernières années comme assistant et substitut d'un des géologues du district (la région de Surachan) de l'industrie pétrolière d'Azerbajdzan.

De son retour en Pologne en 1923 J. Krzyżkiewicz avait participé jusqu'à la guerre, comme collaborateur du Service Géologique de Pologne, aux travaux à la carte géologique détaillée du Bassin Houiller de la Haute Silésie, ainsi qu'aux travaux de la Station Géologique à Dąbrowa Górnicza.

Au commencement de l'année 1945 il organisa de nouveau la Station du Service Géologique de Pologne dans le Bassin Houiller de la Haute Silésie, dont il fût nommé directeur. Il y deployait une vive activité prenant part à la solution des problèmes géologiques concernant les gisements houillers ainsi que des problèmes hydrologiques, que l'industrie minière, dont développement était alors remarquable, avait présentés à la Station.